

УДК 378.126

THE THEORETICAL ASPECT OF THE IMPLEMENTATION OF A COMPETENTLY ORIENTED TEACHING METHOD IN THE CONDITIONS OF DISTANCE PROFESSIONAL EDUCATION.

ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМПЕТЕНТНІСНО ОРІЄНТОВАНОЇ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Kudykina Nadezhda V.*d.p.s., prof. / д.п.н., проф..*

ORCID ID 0000-0002-3386-613X

*Communal higher educational institution of the Kyiv region «Bila Tserkva Humanitarian and Pedagogical College», Bila Tserkva, Ukraine**Комунальний вищий навчальний заклад Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж», м. Біла Церква, Україна***Nosachov Yuri F.***s.p.-m.s., as.prof. / к.ф.-м.н., доц.*

ORCID ID 0000-0001-6820-2109

Shtofel Olha A.*s.t.s. / к.т.н.*

ORCID ID 0000-0003-0965-6340

*Department of General Physics and Modeling of Physical Processes**National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kiev, Ukraine**Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського", м. Київ, Україна*

Анотація. Статтю присвячено теоретичному аспекту реалізації компетентнісно орієнтованої методики викладання в умовах дистанційної професійної освіти, суттю якої є формування професійної компетентності випускника. Пропонована методика передбачає максимальну активізацію у дистанційно організованому освітньому процесі навчально-пізнавальної діяльності студента, що забезпечується через суб'єкт-суб'єктну взаємодію його учасників. Робота викладача спрямовується на забезпечення ним ефективного функціонування основних компонентів діяльності студента: мотиваційного, цільового, знаннєвого (когнітивного), процесуально-операційного, контрольного-оцінного та результативного. У публікації обґрунтовано модель відповідної методики.

До перспективних напрямів досліджень даної проблематики ми відносимо вивчення змістового наповнення компетентнісної моделі дистанційної освіти щодо професійної підготовки студентів з окремих дисциплін, передбачених навчальним планом із конкретної спеціальності та дослідження умінь викладача та студентів, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності кожного з них.

Ключові слова: дистанційна освіта, вища професійна освіта, інформаційно-комунікаційні технології дистанційної освіти, компетентнісний підхід, компетентнісно орієнтована методика викладання, суб'єкт-суб'єктна взаємодія учасників освітнього процесу.

Вступ. Постановка проблеми. Публікація спрямована на заповнення прогалини у професійній підготовці студентів, що пов'язана з реалізацією компетентнісного підходу у дистанційній освіті, а саме висвітленню методики викладання, заснованої на суб'єкт-суб'єктній взаємодії учасників освітнього процесу. Пропонований підхід відображено у моделі методики формування професійної компетентності студента.

Однією із умов якісної підготовки випускників закладів професійної освіти до майбутньої діяльності в обраній сфері є формування у студентів професійної компетентності. В Законі України Про освіту розвиток цієї професійної якості пов'язується з метою освіти, оскільки саме вона здатна забезпечити готовність професіонала до тих викликів, які можуть з'явитися у його трудовій діяльності протягом життя. Надання освітніх послуг щодо професійної підготовки молоді у сучасних соціальних умовах нерозривно пов'язане з поняттям "дистанційна освіта". Її розглядають як специфічну форму організації освітнього процесу, за якої навчальна взаємодія викладача та студентів здійснюється шляхом використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Саме ця особливість дозволяє реалізовувати завдання професійної освіти за умови територіальної віддаленості її учасників, дистанційно. Із використанням ІКТ у науковому обігу поширилося інше термінологічне словосполучення - "інформаційно-комунікаційні технології дистанційної освіти" , яке охоплює дві складові – саме освітню діяльність суб'єктів професійної підготовки, передусім викладача та здобувача освіти, та технології створення, накопичення, зберігання та доступу до веб-ресурсів (електронних ресурсів) навчальних дисциплін (програм), а також організації освіти за допомогою спеціалізованого програмного забезпечення та засобів інформаційно-комунікаційного зв'язку, у тому числі Інтернету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організація дистанційної освіти в Україні спирається на певні законодавчі документи, серед яких виокремлюються "Положення про дистанційне навчання"[9] та "Положення про інституційну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти " [10].

У зазначених документах поняття «дистанційна освіта» тлумачать як різновид інституційної форми оволодіння професійними знаннями, вміннями та компетентностями, у процесі якої переважно використовуються інформаційно-комунікаційні технології навчання та організації освітнього процесу. Дистанційна освіта дозволяє здійснювати навчальну взаємодію екстериторіально (суб'єкти освітнього процесу територіально знаходяться на значній дистанції один від одного). Навчальна діяльність у процесі дистанційної освіти опосередковується Інтернетом.

Вже усталеним є розуміння професійної компетентності як комплексу професійних якостей фахівця, що охоплює професійні знання, вміння, навички, способи діяльності, набутий професійний досвід та такі якісні характеристики особистості, як креативність, готовність до постійного саморозвитку, самовдосконалення. Означене у сукупності дозволяє людині виконувати на високому професійному рівні як типові, так і неординарні виробничі задачі та забезпечує здатність гнучкого реагування на техніко-технологічні зміни та проблемні умови соціального життя.

Організація освітнього процесу на компетентнісних засадах характеризується через поняття компетентнісний підхід. Проблема компетентнісного підходу в освіті знайшла відображення у роботах багатьох учених (О.В. Глузман, Б. Л. Вульфсон, І. О. Зимня, О.І. Локшина, В.І. Луговий,

О. В. Овчарук, Г. К. Селевко, А. В. Хуторської, Є. В. Чуб та ін.). Різні аспекти компетентнісного підходу розглядали у своїх працях Є. С. Барбіна, С. Я. Батишев, О. В. Вознюк, О. А. Дубасенюк, Є. А. Іванченко, В. Е. Лунячек, М. В. Левківський, В. І. Лозова, О. С. Марков та ін.

Поміж проаналізованих матеріалів виокремлюються роботи, які мають прикладну значущість. Так, дослідження В. Петрук присвячене теоретико-методичним засадам формування базових професійних компетенцій фахівців технічних спеціальностей [11]. О. Березюк та ін. розглядають проблему формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв [1]. У статті С.І Заславської розглянуто питання професійної компетентності загалом і розкрито основні підходи до формування професійної компетентності майстра виробничого навчання. Показано шляхи формування (удосконалення) професійної компетентності майстрів виробничого навчання під час курсового підвищення кваліфікації за рахунок запровадження модулів як обов'язкових, так і вибіркових, діючих і запланованих. [4].

Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури обґрунтовує у дисертаційному дослідженні О. Гура [3], слушно наголошуючи, що ефективно вирішення завдань вищої освіти здебільшого базується на якості кадрового забезпечення навчальних закладів, на рівні професійної компетентності викладачів, які реалізують процес підготовки особистості до суспільного та професійного життя.

Разом із тим аналіз наукової літератури свідчить, що бракує робіт, які б мали загальнометодичну спрямованість.

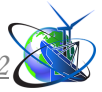
Формулювання цілей статті. Виходячи із викладеного вище, метою цієї публікації є розгляд основних теоретичних положень в контексті розробки компетентнісно орієнтованої методики викладання у дистанційній професійній освіті, суттю якої є формування професійної компетентності випускника.

Теоретичні основи дослідження.

КЛЮЧОВЕ значення у дефінітивному словосполученні "компетентнісний підхід" надається слову компетентність, яке в українській професійній освіті нині не має однозначного тлумачення. Компетентність використовується у значенні "добра обізнаність із чим-небудь", "поінформованість", "досвідченість" і співвідноситься щодо різних галузей людської діяльності (життєвої, соціальної, професійної тощо).

Природно, що реалізація компетентнісного підходу у дистанційній професійній освіті пов'язується із формуванням у випускників вищих навчальних закладів професійної компетентності. Отже, аналіз сутності цього поняття засвідчує, що воно вживається для характеристики якісної сторони придатності особистості до діяльності в сфері обраної професії.

Зміст наведеної тези свідчить, що професійна компетентність людини виявляється в її професійній діяльності. Відтак, базовим поняттям щодо теоретичного забезпечення особливостей методики її формування в практиці дистанційної професійної освіти є дефініція "діяльність". За теорією діяльності кожна система є сукупністю елементів, що виконують роль її структурних

компонентів. Структурні елементи взаємодіють, здійснюючи вплив один на одного. Виходячи з цієї об'єктивної характеристики методики як системної діяльності, сучасні вчені виділяють такі взаємопов'язані один з одним сторони методичної складової професійної підготовки особистості: 1) зміст освіти, котрий репрезентується Стандартом освіти та конкретизується у змісті навчального предмету; 2) діяльність педагога – викладання; 3) діяльність студентів – учіння. [8]. В умовах дистанційної освіти суттєвого значення набувають уміння викладача та студентів, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності кожного з них. Проте означена складова компетентнісної методики дистанційного навчання є ще недослідженим питанням і вимагає поглибленого вивчення.

На нашу думку якісно відрізняє методику професійної підготовки у дистанційному навчанні, засновану на компетентнісному підході, саме акцент на тому, що викладачем створюються умови для активізації навчально-пізнавальної діяльності студента як суб'єкта здобуття вищої професійної освіти, водночас викладач на відстані здатний спрямовувати активність студента як фахівець-педагог.

Вихідна позиція системного підходу до методики, спрямованої на формування професійної компетентності студента, міститься в тому, що діяльність викладача і діяльність студента мають структуру системного характеру. Цілеспрямоване упорядкування діяльності системи (у даному випадку взаємопов'язаних діяльностей – навчальної діяльності викладача та навчально-пізнавальної діяльності студента) сприятиме формуванню професійної компетентності майбутнього фахівця.

Стратегічним мотивом навчально-пізнавальної діяльності студента є здобуття професійної освіти. Мотив (від лат. *movere* – приводити в дію, штовхати) – спонука до діяльності, яка пов'язана із задоволенням потреб особистості. Продуктивними видами мотивів навчально-пізнавальної діяльності молоді безпосередньо у процесі здобуття вищої професійної освіти є пізнавальний інтерес професійного характеру і креативність у навчанні, які забезпечують свідоме, зацікавлене і творче ставлення майбутніх фахівців до навчальної роботи. Наявність мотиву дозволяє виокремити у структурі діяльності студента мотиваційний компонент.

Мотив набуває характеру спонуки до дії лише за умови, що людина визначає ціль (мету) діяльності – лише тоді вона почне активно діяти для її досягнення. Отже, у структурі навчально-пізнавальної діяльності студента виділяється цільовий компонент.

Процес досягнення мети навчання передбачає накопичення студентами значного обсягу теоретичних знань із обраної спеціальності. Формування загальнокультурних і професійних знань у процесі дистанційної освіти дає підстави для виділення у структурі навчально-пізнавальної діяльності знанневого (когнітивного) компонента.

Засвоєння студентами змісту навчально-пізнавальної діяльності реалізується через розгортання процесу досягнення її мети. Психологами доведено: процес – це сукупність послідовних дій та операцій, спрямованих на

досягнення результату. Процесуально-операційний компонент базується на використанні прийомів і методів майбутньої професійної діяльності. Останні є основою для формування професійної компетентності. Таким чином, у структурі навчально-пізнавальної діяльності студента виділяється процесуально-операційний компонент.

Умовою продуктивного здійснення будь-якої діяльності є контроль за її перебігом та оцінювання здобутого результату (проміжних результатів або кінцевого), що є підставою для виокремлення в структурі навчально-пізнавальної діяльності студента контрольно-оцінного компоненту. У процесі навчально-пізнавальної діяльності провідне значення має самооцінка студентом її продуктивності, котра є необхідною складовою саморегуляції професійної підготовки.

Навчально-пізнавальна діяльність є ефективною за умови досягнення її виконавцем передбачуваного результату. Результат – остаточний, кінцевий продукт діяльності.

Таким чином, результат (продукт) – це також необхідний компонент навчально-пізнавальної діяльності студента. Результатом навчально-пізнавальної діяльності є сформована професійна компетентність випускника вищого професійного навчального закладу.

Навчально-пізнавальна діяльність студента розгортається у навчальному середовищі вищого навчального закладу, а відтак необхідною умовою реалізації методики компетентнісної освіти є ресурсне забезпечення освітнього процесу.

Навчальна діяльність викладача має таку саму структуру, що і діяльність студента, проте наповнення кожного компонента її інше, порівняно з структурних елементів навчально-пізнавальної діяльності студента. Пропонована модель передбачає створення умов для максимального появу здобувача вищої освіти його активності, оскільки лише власна активність людини сприяє формуванню її компетентності у будь-якій сфері життя, а тому доцільним є педагогічний супровід навчально-пізнавальної діяльності студентів. Отже, у цьому процесі дистанційної професійної освіти задіяні два суб'єкта – особистість, що здобуває професійну освіту, та викладачі, які сприяють забезпеченню активної навчально-пізнавальної діяльності студента. Це є підставою для двоблочної (суб'єкт-суб'єктної) моделі педагогічного супроводу навчально-пізнавальної діяльності майбутнього фахівця. Один її блок відображає компоненти навчально-пізнавальної діяльності, яку здійснюють студенти, здобуваючи вищу професійну освіту, інший відтворює педагогічну діяльність викладачів, спрямовану на формування професійної компетентності майбутніх фахівців. Відтак, модель методики, що реалізує компетентнісний підхід у дистанційній професійній освіті, будується на засадах її розуміння як складної цілісної конструкції двоблочного характеру.

Висновки.

Розгляд основних теоретичних положень в контексті розробки компетентнісно орієнтованої методики викладання у дистанційній професійній освіті дозволяє стверджувати, що такою методикою передбачається поєднання

на засадах паритетного взаємоузгодження двох, принципово різних, але взаємопов'язаних через мету і результат видів діяльності – навчально-пізнавальної діяльності студента, його учіння, і професійної діяльності викладача, при цьому діяльність студента є пріоритетним чинником діяльності викладача. Методика викладання у вищій професійній освіті на засадах компетентнісного підходу відображає суб'єкт-суб'єктну систему взаємодії учасників освітнього процесу.

Беззаперечною умовою реалізації такої методики у процесі дистанційної освіти є добір викладачем системи навчальних методів і прийомів, за допомогою яких буде здійснюватися використання студентами інформаційно-комунікаційних технологій як засобу опанування змістом професійної підготовки.

До перспективних напрямів досліджень даної проблематики ми відносимо вивчення змістового наповнення компетентнісної моделі дистанційної освіти щодо професійної підготовки студентів з окремих дисциплін, передбачених навчальним планом із конкретної спеціальності та дослідження умінь викладача та студентів, що стосуються використання інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності кожного з них.

Література:

1. Березюк О. Розвивальний аспект формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв / О. Березюк, В. Кара, В. Савченко // Вища школа. – 2010. – № 1. – С. 53–59.
2. Бойчук Ю. Д. Компетентнісна парадигма в сучасній вищій професійній освіті / Ю. Д. Бойчук, Ю. С. Таймасов // Новий Колегіум. - 2015.- № 1. - С. 38-44. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NovKol_2015_1_11.
3. Гура О. І. Теоретико-методологічні основи формування психолого-педагогічної компетентності викладача вищого навчального закладу в умовах магістратури : авто- реф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / О. І. Гура ; Ін-т вищ. освіти АПН України. – К., 2008. – 36 с.
4. Заславська С.І. Професійна компетентність майстра виробничого навчання. Шляхи її формування. // Вісник післядипломної освіти. - 2011. - Вип. 4. - С. 52-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpo_2011_4-9.
5. Локшина О. І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу / О. І. Локшина // Педагогіка і психологія. – 2007. – № 1. – С. 131–142.
6. Луговий В. І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні / В. І. Луговий // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 2. – С. 13–26.
7. Лунячек В. Е. Компетентнісний підхід як методологія професійної підготовки у вищій школі / В. Е. Лунячек // Публічне управління: теорія та практика. - 2013. - Вип. 1. - С. 155-162. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pubupr_2013_1_27.
8. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі: Навч. посіб. / С.У. Гончаренко, П.М. Олійник, В.К. Федорченко та ін.; За ред. С.У.

Гончаренка, П.М. Олійника. – К.: Вища школа, 2003. – 323 с.

9. Наказ Міністерства освіти і науки України Про затвердження Положення Про дистанційне навчання від 25.04.2013 № 466 : http://osvita.ua/legislation/Dist_osv/2999/

10. Наказ Міністерства освіти і науки України Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти від 12.12.2019 № 1552 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-20#Text>

11. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування базових професійних компетенцій у майбутніх фахівців технічних спеціальностей : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / В. А. Петрук ; Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2008. – 36 с.

12. Hutmacher Walo. Key competencies for Europe / Hutmacher Walo // Report of the Symposium Berne, Switzerland 27–30 March, 1996. Council for Cultural Co-operation (CDCC) a Secondary Education for Europe.

Abstract. *The article is devoted to the theoretical aspect of the implementation of a competence-oriented teaching methodology in the context of distance vocational education, the essence is the formation of a graduate's professional competence. The proposed methodology assumes the maximum activation of the student's educational and cognitive activity in the remote organized educational process, which is provided through the subject-subject interaction of its participants. The teacher's work is aimed at ensuring the effective functioning of the main components of the student's activity: motivational, target, knowledge, procedural-operational, control-evaluative and effective. The publication substantiates a model of the corresponding methodology.*

We attribute the operation on the content filling of the competence-based model of professional training of students in individual academic disciplines to promising areas of research on this issue. There are provided for the curriculum for professional training of a particular specialty, as well as the study of the skills of the teacher and students that relate to the use of information and communication technologies in the activities of each participant in vocational education.

Keywords: *distance education, higher professional education, information and communication technologies of distance education, competence-based approach, competence-oriented teaching methods, subject-subject interaction of participants in the educational process, a model of the methodology for the formation of a student's professional competence.*

Стаття відправлена 23.06.2022 р.

© Кудикіна Н. В., Носачов Ю. Ф., Штофель О. О.